

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. Розглянуто актуальну проблему розвитку емоційного інтелекту майбутніх фахівців охорони здоров'я в умовах воєнного стану. Зважаючи на надзвичайно високе психоемоційне навантаження, постійний стрес, ризик професійного вигорання та травматичні події, пов'язані з війною, формування емоційного інтелекту (ЕІ) є ключовим елементом професійної підготовки, що сприяє збереженню психічного здоров'я, ефективній комунікації з пацієнтами та стійкості в кризових ситуаціях. Проаналізовано вплив воєнного стану на психоемоційний стан студентів-медиків та молодих фахівців, а також роль емоційного інтелекту як протидії вигоранню та фактора підвищення якості медичної допомоги. Окреслено основні напрями розвитку ЕІ у процесі професійної підготовки: інтеграція симуляційного навчання з елементами емоційного менеджменту, рольових ігор у віртуальних сценаріях, групової рефлексії, програм психологічної підтримки тощо. Визначено значення системного формування емоційного інтелекту як важливого чинника збереження кадрового потенціалу галузі охорони здоров'я, запобігання професійному вигоранню та забезпечення стійкості системи охорони здоров'я в умовах тривалого конфлікту та післявоєнного відновлення.

Ключові слова: емоційний інтелект, майбутні фахівці сфери охорони здоров'я, воєнний стан, професійне вигорання, психологічна стійкість, симуляційне навчання, вдосконалення освітнього процесу.

Abstract. The current problem of developing emotional intelligence in future healthcare professionals under martial law is considered. Given the extremely high psycho-emotional load, constant stress, risk of professional burnout and traumatic events associated with war, the formation of emotional intelligence (EI) is a key element of professional training that contributes to the preservation of mental health, effective communication with patients and resilience in crisis situations. The impact of martial law on the psycho-emotional state of medical students and young professionals is analysed, as well as the role of emotional intelligence in counteracting burnout and improving the quality of medical care. The main directions for the development of EI in the process of professional training are outlined: integration of simulation training with elements of emotional management, role-playing games in virtual scenarios, group reflection, psychological support programmes, etc. The importance of the systematic formation of emotional intelligence as an important factor in preserving the human resources potential of the healthcare sector, preventing professional burnout and ensuring the sustainability of the healthcare system in conditions of prolonged conflict and post-war recovery is determined.

Keywords: emotional intelligence, future healthcare professionals, martial law, professional burnout, psychological resilience, simulation training, improvement of the educational process.

Вступ

Повномасштабна війна в Україні, що триває з 2022 року, створює безпрецедентне психоемоційне навантаження на систему охорони здоров'я. Медичні працівники стикаються з постійними травматичними ситуаціями: масовими надходженнями поранених, роботою під обстрілами, дефіцитом ресурсів, моральними дилемами та втратами близьких колег. За даними досліджень МОЗ України, понад 30 % медиків відчувають труднощі з управлінням емоціями, 20 % мають симптоми стресу, а рівень професійного вигорання сягає критичних показників [13-15]. У 2025 році кількість атак на заклади охорони здоров'я зростає на 20 %, що посилює тривогу, депресію та емоційне виснаження серед фахівців [1]. У цих умовах емоційний інтелект (ЕІ) – здатність розпізнавати, розуміти, керувати власними та чужими емоціями – стає не лише професійною перевагою, а й критичним фактором виживання та ефективності. Високий ЕІ допомагає медикам підтримувати емпатію з пацієнтами, конструктивно комунікувати в команді, запобігати вигоранню, приймати рішення в екстремальних ситуаціях та зберігати психічне здоров'я. Дослідження показують, що емоційний інтелект є потужним протидією вигоранню (зокрема у лікарів-психіатрів під час війни), сприяє резиліентності та покращує якість медичної допомоги в умовах хронічного стресу.

Результати дослідження

Традиційна підготовка майбутніх лікарів, медсестер та інших фахівців охорони здоров'я в Україні акцентує увагу на клінічних знаннях та технічних навичках, тоді як емоційний інтелект розвивається фрагментарно – через окремі тренінги чи самоосвіту. У воєнний час це призводить до дефіциту: студенти-медики стикаються з високим рівнем тривоги, депресивними проявами та низькою стресостійкістю, що ускладнює їхню майбутню професійну адаптацію. Розвиток емоційного інтелекту майбутніх працівників сфери охорони здоров'я у цей період має базуватися на чотирьох векторах:

1. Емоційна саморегуляція та резильєнтність, які забезпечують здатність зберігати когнітивну ефективність та емоційну стабільність під час надання допомоги в умовах обстрілів або масових надходжень поранених.

2. Вміння розпізнавати емоційний стан пацієнта, який пережив психотравмуючу подію, та адаптувати стиль спілкування без ризику власного емоційного виснаження.

3. Навички підтримки колег, розпізнавання ознак стресу в команді та конструктивне вирішення конфліктів у напруженому робочому середовищі.

4. Етика цифрової комунікації, зокрема розвиток емпатії в умовах телемедицини, яка стала критично важливою для консультивання пацієнтів у зоні бойових дій та на окупованих територіях.

Аналіз наукових публікацій [2-12] засвідчив, що для ефективного розвитку цих навичок у закладах вищої медичної освіти доцільним є впровадження таких інноваційних підходів:

1) Симуляційне навчання з акцентом на психологію, зокрема використання сценаріїв, де поряд із клінічним завданням студент має впоратися з емоційним опором «симульованого пацієнта» (актора) або працювати в умовах імітованого звукового та візуального стресу.

2) Балінтівські групи та групи підтримки. Насамперед мова йде про впровадження в освітній процес регулярних сесій рефлексії, де студенти можуть обговорювати власні емоційні реакції на клінічні випадки під керівництвом фасилітатора.

3) Використання біометричних датчиків та мобільних додатків для самоконтролю рівня стресу студентів під час проходження практики, що дозволяє розвивати навички усвідомленості.

Розвиток емоційного інтелекту не є факультативним компонентом підготовки, а виступає базовою професійною компетенцією фахівця охорони здоров'я. Інтеграція психологічної підготовки в клінічні дисципліни дозволяє не лише підвищити якість медичної допомоги, а й зберегти ментальне здоров'я майбутніх лікарів, готуючи їх до роботи в умовах невизначеності та високого ризику.

Висновки

Аналіз впливу воєнного стану на психоемоційний стан майбутніх фахівців охорони здоров'я підтверджує, що емоційний інтелект є критичною компетентністю в сучасних умовах: він допомагає ефективно керувати власними емоціями, підтримувати емпатію до пацієнтів, конструктивно взаємодіяти в команді під тиском, запобігати професійному вигоранню та зберігати здатність до прийняття рішень у кризових ситуаціях. Дослідження свідчать про високий рівень стресу, тривоги та вигорання серед медиків (від 20 % до 75 % залежно від спеціальності та регіону), що робить розвиток ЕІ невід'ємною частиною професійної підготовки. Традиційна медична освіта, орієнтована переважно на клінічні знання та технічні навички, недостатньо приділяє увагу емоційному компоненту, що призводить до дефіциту стресостійкості у випускників. Інтеграція інноваційних методів – симуляційного навчання з фокусом на емоційний менеджмент, рольових ігор у віртуальних травматичних сценаріях, групової рефлексії, програм психологічної підтримки та моніторингу сприятиме зниженню проявів вигорання та покращення комунікативних навичок. В умовах України, де війна продовжує створювати хронічний стрес для всієї системи охорони здоров'я, системний розвиток емоційного інтелекту у студентів-медиків та інтернів є стратегічним завданням. Це не лише підвищить особисту стійкість майбутніх фахівців, а й сприятиме збереженню кадрового потенціалу галузі, підвищенню якості медичної допомоги та психологічній стабільності суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Attacks on Ukraine's health care increased by 20% in 2025. URL: <https://www.who.int/europe/news/item/23-02-2026-attacks-on-ukraine-s-health-care-increased-by-20--in-2025>

2. Dembitska S, Kobylanska I, Kobylanskyi O., Kuzmenko O. Training of Technical Specialties for Work Protection Professional Activity According to the Requirements of the Transdisciplinary Approach. *Professional*

Pedagogics. 2023. № 1(26). Pp. 110–121. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.110-121>

3. Dembitska S., Kuzmenko O., Savchenko I., Demianenko V., Safronova A. Digitization of the Educational and Scientific Space Based on STEAM Education. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education*. ICL 2023. Lecture Notes in Networks and Systems, 2024. vol 901. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53022-7_34

4. Miastkovska M., Dembitska S., Puhach V., Kobylanska I., Kobylanskyi O. Improving the efficiency of students' independent work during blended learning in technical universities. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education*. ICL 2023. Lecture Notes in Networks and Systems, 2024. vol 899. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51979-6_21

5. Дембіцька С. В., Кобилянський О. В., Пугач С. С., Шостацька М. О., Кобилянська І. М. Підготовка фахівців із професійної освіти в умовах сучасних трансформацій: теорія та практика: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2025. 354 с.

6. Дембіцька С. В., Сіверт І. І. Вплив штучного інтелекту на еволюцію людських компетенцій. Цифрова трансформація освіти: теоретико-методичні засади : збірник мат. Міжнародної науково-практичної конф., присвяч.70-річчю проф. В. П. Сергієнка (28 жовтня). Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С.101-102

7. Дембіцька С., Кобилянська І., Пугач В. Особливості розвитку soft-skills мабутніх фахівців в умовах дистанційного навчання. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів ІІ Міжнародної науково- практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 26 квітня 2024 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С.222-224

8. Дембіцька С.В. Особливості освітніх інновацій в контексті розвитку цифрового суспільства. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матер. V Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 20 вер. 2023 р. / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. — Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2023. С.108-110.

9. Дембіцька С.В. Розвиток культури безпеки у здобувачів вищої освіти в умовах надзвичайних ситуацій. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2023 року). Київ: ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ. 2023. С. 791-794

10. Дембіцька С.В. Формування компетентності фахівців з професійної освіти. Педагогіка безпеки. 2021. № 6(1-2). С.1–6. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2021-6-1-001-006>

11. Дембіцька С.В., Кобилянська І. М. Розвиток професійної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей: інноваційні підходи та засоби. Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти. Матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції – ТНПУ ім. В. Гнатюка, 25-26 квітня 2024 р 59-61

12. Дембіцька С.В., Кобилянський О.В. Формування компетенцій з безпеки життєдіяльності у фаховій підготовці енергетиків. *Scientific Journal Innovative Solutions in Modern Science*. 2016. № 1(1).Dubai Silicon Oasis - Center for international cooperation - ТК Meganom, LLC. С.82–87.

13. Марута Н., Панько Т., Кемна С., Мажбіц В., Федченко В., Семікіна О., Явдак І., Косовський В. Оцінка стану професійного вигорання у лікарів-психіатрів під час війни. *Психіатрія, неврологія та медична психологія* 2025. № 12(4(30)). С. 416-436. <https://doi.org/10.26565/2312-5675-2025-30-01>

14. МОЗ України: «Як впоратись з емоційним вигоранням медичним працівникам» URL: <https://moz.gov.ua/uk/jak-vporitis-z-emocijnim-vigorannjam-medichnim-pracivnikam>

15. Наказ МОЗ України від 04.06.2025 № 923 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо профілактики психоемоційного вигорання медичних працівників» URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukrayini-vid-04-06-2025-923-pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendaciyi-shodo-profilaktiki-psihoemocijnogo-vigorannya-medichnih-pracivnikov-2>

Шостацька Марія Олександрівна – доктор філософії (PhD) з медицини, заступник директора з виховної роботи, Вінницький медичний коледж імені академіка Д. К. Заболотного, Вінниця, e-mail: mariashostatska@gmail.com.

Кобилянський Олександр Володимирович – д. пед. н., професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: akobilanskiy@gmail.com.

Mariia O. Shostatska – Doctor of Philosophy (PhD) in Medicine, Deputy Director for Educational Work, Vinnytsia Academician D. K. Zabolotnyi Professional Medical College. Vinnytsia, Email: mariashostatska@gmail.com.

Oleksandr V. Kobylansky – Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Email: akobilanskiy@gmail.com.